

**A Kúria
mint felülvizsgálati bíróság
í t é l e t e**

Az ügy száma:	Kfv.II.37.110/2017/13.
A tanács tagjai:	Dr. Tóth Kincső a tanács elnöke Dr. Rothermel Erika előadó bíró Dr. Márton Gizella bíró
Az I. rendű felperes:	Novartis Hungária Egészségügyi Kft. (1114 Budapest, Bartók Béla út 43-47.)
Az I. rendű felperes képviselője:	Ügyvédi Iroda ügyvéd (1013 Budapest, Pauler utca 11. IV. emelet)
A II. rendű felperes:	CooperVision Kft. (1117 Budapest, Sopron út 25-27.)
A II. rendű felperes képviselője:	Ügyvédi Iroda ügyvéd (1053 Budapest, Károlyi utca 12.)
A III. rendű felperes:	GrandVision Hungary Kft. (1113 Budapest, Bocskai út 134-146.)
A III. rendű felperes képviselője:	Ügyvédi Iroda ügyvéd (2481 Velence, Nimród utca 9.) és Ügyvédi Iroda ügyvéd (1054 Budapest, Széchenyi rakpart 3.)
Az alperes:	Gazdasági Versenyhivatal (1054 Budapest, Alkotmány utca 5.)
Az alperes képviselője:	Dr. Számadó Tamás irodavezető jogtanácsos
A per tárgya:	versenyügy
A felülvizsgálati kérelmet benyújtó fél:	II. rendű felperes
A felülvizsgálni kért jogerős határozat:	Fővárosi Törvényszék 2.Kf.650.032/2016/12. számú ítélete
Az elsőfokú bíróság határozatának száma:	Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 3.K.33.033/2014/45. számú ítélete

Kfv.II.37.110/2017/13.

Rendelkező rész

A Kúria

– a Fővárosi Törvényszék 2.Kf.650.032/2016/12. számú ítéletének felülvizsgálati kérelemmel nem támadott részét nem érinti, felülvizsgálati kérelemmel támadott részét és a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 3.K.33.033/2014/45. számú ítéletének, továbbá az alperes VJ/96-310/2010. számú határozatának a II. rendű felperesre vonatkozó rendelkezéseit hatályon kívül helyezi és a II. rendű felperes tekintetében a versenyfelügyeleti eljárást megszünteti.

– kötelezi az alperest, hogy 15 napon belül fizessen meg a II. rendű felperesnek 400.000 (négy százezer) forint együttes elsőfokú, fellebbezési és felülvizsgálati perköltséget.

A II. rendű felperes vonatkozásában felmerült 924.000 (kilencszázhuszonnégyezer) forint kereseti, 1.232.000 (egymillió-kettőszáz-harminckettőezer) forint fellebbezési és 1.540.000 (egymillió-öttszáz-nyegyvenezer) forint felülvizsgálati illetéket az állam viseli.

Az ítélet ellen további felülvizsgálatnak helye nincs.

Indokolás

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] A vizsgált időszakban az I. rendű, a II. rendű és a III. rendű felperes jogelődje (a továbbiakban: III. rendű felperes) kontaktlencsákat és kontaktlencse ápoló szereket forgalmaztak, az adott piac szereplője volt még a Johnson & Johnson Egészségügyi és Babaápolási Termékeket Gyártó és Forgalmazó Kft. (a továbbiakban: Johnson & Johnson) és később a Sauflon Pharmaceuticals Ltd. magyarországi vállalata. Az I. rendű, illetve a III. rendű felperesek, valamint a Johnson & Johnson és a Kleffmann & Partner Piackutató és Szolgáltató Kft. (továbbiakban: Kleffmann Kft.) között – megelőző, kétoldalú egyeztetéseket követően – 2003. október 20-án létrejött egy piackutatási szolgáltatási projektmegállapodás, melyben 2003. október 23-tól kezdve a II. rendű felperes is részt vett. A piackutatással és tanácsadással foglalkozó Kleffmann-jelentés létrehozatalát azért szorgalmazták a felek, mert szerettek volna képet kapni az akkor még dinamikusan bővülő teljes magyarországi piacról. A Kleffmann Kft. kétféle adatot gyűjtött, egyrészt negyedévente a szegmensenkénti nagykereskedelmi értékesített mennyiséget, másrészt az ebből származó árbevételt. Ebből egy egyszerű matematikai művelettel számolta ki utólag az átlagárát, pontosabban az egy termékre eső árbevételt. A szerződés szerint a Kleffmann Kft. a felperesek részére adatfeldolgozást és kiértékelést végzett. A fenti piackutatási jogviszony közel azonos tartalommal évről évre kétoldalú szerződések formájában jött létre a felek között.
- [2] A Johnson & Johnson 2010. augusztus 2-án a bírság mellőzésére irányuló kérelmet nyújtott be alpereshez a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (a továbbiakban: Tpv.) 78/A. § (2) bekezdés a) pontja alapján. Ennek nyomán az alperes 2010. december 7-én versenyfelügyeleti eljárást indított a felperesek, a Johnson & Johnson, valamint a Kleffmann Kft. ellen. Az eljárás lezárását követően az alperes 2014. június 13. napján kelt Vj/96-310/2010. iktatószámú határozatában megállapította, hogy I. rendű felperes 2003 októberétől 2010. július 31-ig, a II. rendű felperes 2003 novemberétől 2010. július 31-ig, a III. rendű felperes 2003 októberétől 2010. július 31-ig, a Johnson & Johnson 2003 októberétől 2010 májusáig jogsértést követtek el, amikor a piackutatás kereteit

Kfv.II.37.110/2017/13.

felhasználva, máshonnan be nem szerezhető egyedi mennyiségi és árbevételi adatokat osztottak meg egymással. E megállapodás és az összehangolt magatartásuk a Tpv. 11.§-ába ütközik, mivel a gazdasági versenyt megakadályozó, korlátozó vagy torzító hatást fejthet ki, valamint sérti az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 101. cikkét, mivel hatása a belső piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása. A jogsértés miatt az eljáró versenytanács az I. rendű felperest 34.500.000 forint, a II. rendű felperest 15.400.000 forint, illetve a III. rendű felperest 48.900.000 forint bírság megfizetésére kötelezte. Az alperes a Johnson & Johnson-nal szemben mellőzte a bírság kiszabását, illetve az ugyanezen határozatába foglalt végzéssel a Kleffmann Kft.-vel szemben az eljárást megszüntette. A határozat indokolása szerint az eljárás során feltárt magatartás, a Kleffmann-jelentés felhasználása megalapozta a rendelkező részben megjelölt jogsértést.

- [3] Az alperes az érintett vállalkozások gazdasági tevékenységének, tulajdonosi szerkezetének, az érintett piac és a megvalósult információs rendszer jellemzőinek elemzése alapján megállapította, hogy a vizsgált magatartás lefedte Magyarország teljes területét, és az eljárás alá vont vállalkozások tulajdonosi háttéréből, valamint a vizsgálat alá vont termékek jellegéből adódóan a vizsgált magatartást alkalmasnak tartotta arra, hogy hatást gyakoroljon a tagállamok közötti kereskedelemre, mely okból alkalmazta az EUMSZ 101. cikkét is. Az alperes a versenykorlátozó cél megállapításának hiányában – az Európai Unió Bírósága (továbbiakban: EUB) döntéseire és az Európai Bizottság EUMSZ 101. cikkének horizontális együttműködési megállapodásokra vonatkozó közleményére (továbbiakban: Horizontális Iránymutatás) figyelemmel – hatás alapon vizsgálta a felek közötti információcserét. Tekintettel arra, hogy az elvégzett közgazdasági elemzés konkrét, egyértelmű versenykorlátozó hatást nem igazolt, az alperes az információcsere potenciális hatásának elemzésébe fogott és figyelembe véve a kicserélt információk jellegét (stratégiai jellegét, összesített voltát, az adatok korát, a nyilvánosan rendelkezésre álló információk körét) a piaci lefedettséget, az információcsere gyakoriságát azt a következtetést vonta le, hogy a vállalkozások magatartása alkalmas volt arra, hogy hatással legyen a piaci versenyre. A határozatban alperes részletesen kifejtette, hogy miért nem látott lehetőséget a mentesítésre. A jogsértés megállapítást követően alperes a Tpv. 78.§-a alapján döntött a jogkövetkezményekről, mérlegelve e körben az eset összes – enyhítő és súlyosító – körülményeit.

A kereseti kérelem és az alperesi ellenkérelem

- [4] A felperesek kereseti kérelmükben eljárási és anyagi jogi jogsértésre hivatkozással az alperes határozatának felülvizsgálatát kérték.
- [5] Alperes – fenntartva határozata indokolásában foglaltakat – a keresetek elutasítását kérte.

Az elsőfokú ítélet

- [6] Az elsőfokú bíróság a felperesek keresetét elutasította. Az eljárásjogi kifogásokra nézve megállapította, hogy azok a döntés érdemére nem hatottak ki, illetőleg ilyen következményt felperesek nem bizonyítottak. Ítéletének indokolása szerint az alperes a szükséges bizonyítási eljárást lefolytatta, a bizonyítékok értékelését részletesen levezette, a következtetéseit megindokolta. Abban a kérdésben, miszerint a beszerzett információk alkalmasak voltak, illetve alkalmasak lehetnek-e az EUMSZ, illetve a Tpv. alapján a verseny hátrányos befolyásolására az elsőfokú bíróság úgy foglalt állást, hogy az alkalmasság bizonyítása vagy legalábbis kellő mértékű valószínűsítése értelemszerűen nem alapulhat konkrét hatások

Kfv.II.37.110/2017/13.

bizonyításán, hanem azt kell ebben az esetben bizonyítani vagy valószínűsíteni, hogy az adott piac és az adott piaci szereplők helyzetét alapul véve fel lehetett-e használni a megszerzett információkat oly módon, hogy a felhasználás eredménye versenyjogi szempontból jogsértő legyen. Nem volt szükséges tehát annak bizonyítása vagy valószínűsítése, hogy felperesek ténylegesen jogsértő módon használták fel a Kleffmann-jelentés révén birtokukba jutott információkat. Az, hogy a bizonyítás a potenciális hatás esetében értelemszerűen csak a lehetőség bizonyítására irányulhat, azt is jelenti egyúttal, hogy szükségképpen fennmarad egy bizonytalansági faktor. Az alperes által elvégzett elemzés pontosan ezt a bizonytalanságot mutatta ki, ami azonban – figyelembe véve az eset összes körülményeit – a contrario éppen az alkalmasság kellő mértékű valószínűsítését jelenti.

- [7] A logika és az oligopol verseny piac köztudomású törvényszerűségeit, ok/okozati korrelációit alperesnek külön nem kellett bizonyítania, csak azt, hogy az ezen paradigmarendszer értelmezéséhez szükséges premisszák a rendelkezésére állnak, tehát az alperesnek nem tényeket, hanem alkalmasságot kellett a szükséges mértékben valószínűsítenie, mert a kétséget kizáró bizonyítás ilyen esetben fogalmilag kizárt. Az EUMSZ-ből és a Tpv-t.-ből is azt a következtetést vonta le, hogy a jogalkotó már a versenykorlátozó hatás lehetőségét is szankcionálni kívánta, amelyre nézve az EUB C-7/95 P John Deere Ltd. vs Bizottság (a továbbiakban: John Deere-ügy) ügyre hivatkozott.
- [8] Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint az alperesi bizonyítást nem teszi okszerűtlenné vagy megalapozatlanná azon tény, hogy nem volt az adott időszak relativizálását, összehasonlítását lehetővé tévő másik vonatkoztatási időszak. A bizonyítás ilyen esetben is lefolytatható, miután ekkor is vannak olyan piaci evidenciák, olyan egyértelmű közgazdasági prognózisok, amelyek lehetővé teszik a szükséges következtetések levonását egy reláció-analízis lehetőségének hiányában is. Összehangolt magatartás konkrét – erre irányuló – megegyezéstől függetlenül is megvalósítható oly módon, hogy az összehangolást elősegítő feltétel vagy háttér kialakításában a felek együttműködnek. A Kleffmann-jelentés megteremtette egy ilyen információs bázis létrehozásának a lehetőségét, annak révén működtetett információcsere kihat(hat)ott piaci magatartásuk valamely aspektusára.
- [9] Az elsőfokú bíróság hangsúlyozta, hogy a közigazgatási eljárás során bizonyítást nyert nemcsak az adatok esetleges jogellenes felhasználhatósága, hanem az is, hogy a megosztott adatok szerepet játszottak releváns üzleti magatartások, döntések kialakításában. A versenytársak ilyen mértékű közeledésének, együttműködésének veszélye közgazdasági szempontból olyan köztudomású – így további bizonyításra nem szoruló – ténynek tekinthető, amely révén az ésszerűen elvárható határon túl növekszik annak a lehetősége (ti. veszélye), hogy a verseny torzul(hat), illetve intenzitása jelentősen csökken(het). Az elsőfokú bíróság szerint még az sem teszi irrelevánssá a hatás lehetőségének szempontjából a megállapított jogsértést, ha a felek eredetileg deklarált célja (pl. egy prokompetitív célú és jellegű felhasználás) jogszerű volt.
- [10] A per során az elsőfokú bíróság az 1/2003/EK tanácsi rendelet (a továbbiakban: EK rendelet) 15. cikk (1) bekezdése alapján megkereste az Európai Bizottságot, kikérve annak véleményét a perben felmerült bizonyítási kérdésekről. A bíróság úgy értékelte, hogy a Bizottság válaszában megerősítette az általa korábban kiadott Horizontális Iránymutatásban foglaltak alkalmazhatóságát, kiemelve azt, hogy a tényleges versenykorlátozó hatás hiánya nem zárja ki az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése szerinti jogsértés megállapíthatóságát.
- [11] A mentesítés lehetőségének vizsgálata körében az elsőfokú bíróság úgy foglalt állást, hogy az alperes részletesen, mindenre kiterjedően értékelte az enyhítő és a súlyosbító körülményeket, határozata e körben is megfelel a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 339/B.§-ában leírt követelményeknek.

A felperesek fellebbezései és az alperesi ellenkérelem

- [12] Az elsőfokú ítélet ellen a felperesek fellebbezéssel éltek, fenntartották korábbi álláspontjukat.
- [13] Az alperes ellenkérelmében az elsőfokú ítélet helyben hagyását kérte. Álláspontja szerint a perben – a Pp. 164.§ (1) bekezdésre figyelemmel – felpereseknek kellett volna bizonyítaniuk a jogsértés vagy a bizonyítottság hiányát, ez azonban elmaradt.

A másodfokú ítélet

- [14] A másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet helybenhagyta. Ítéletének indokolása szerint az elsőfokú bíróság a rendelkezésére álló peradatokot a Pp. 206.§-ának megfelelően egyenként és a maguk összességében értékelve a tényállást helyesen állapította meg, megalapozott döntést hozott. A másodfokú bíróság arra a felperesi érvelésre, miszerint nem nyert bizonyítást a vizsgált magatartás jogsértő jellege, utalt a Kúria Kfv.III.37.392/2015/5. számú ítéletére, miszerint a bíróságnak részletes indokolást csak az alperesi határozat tárgya szempontjából releváns tényekre kell adnia, mivel azokat – a jogvita szempontjából irányadó anyagi jogszabály rendelkezései alapján – a hatóság és nem a felperes határozza meg. A másodfokú bíróság álláspontja szerint az alperes ennek eleget tett, az abból levont konzekvenciákat az elsőfokú bíróság megalapozottan értékelte jogszerűnek. A másodfokú bíróság hivatkozva a Tptv. 11.§-ára, az EUMSZ 101. cikkére, illetőleg az európai ítélkezési gyakorlatot összefoglaló Horizontális Iránymutatás 11. pontjára utalt továbbá a John Deere-ügyre, kiemelve annak 77. pontját.
- [15] A perben hivatkozott és a bizonyítási mércét érintő 30/2014.(IX.30.) AB határozattal összefüggésben a Fővárosi Törvényszék 2.Kf.50.018/2015/14. számú ítéletét idézve kifejtette, hogy az uniós joggyakorlatból nem lehet következtetni arra, hogy ne érvényesülne a szabad bizonyítás elve, közvetett bizonyítékok ne alapozhatnák meg a tényállást, hanem valamely egzaktan meghatározható bizonyítási standardhoz kellene igazodni. A másodfokú bíróság hangsúlyozta, hogy a felperesek sem vitatták a piackutatási szerződések megvalósulását, így alkalmazandó az információcsere-megállapodásokra vonatkozó uniós joggyakorlat is. Álláspontja szerint az, hogy a versenyhatósági belső elemzés tényleges piaci hatást nem mutatott ki, még nem bizonyítja a versenykorlátozó hatás hiányát. A versenyhatósági elemzés megalapozatlanságát állító felperesi érvekkel szemben úgy értékelte, hogy az alperes határozata 306-309., illetve 316-322. pontjaiban részletes választ adott.
- [16] A másodfokú bíróság elfogadta az alperes azon érvét is, miszerint a gazdasági racionalitással szembe megy az a felperesi állítás, hogy a termékszegmenskénti átlagárnak ne lenne jelentősége a piaci ár meghatározásakor. Az alperes határozata 311-326. pontjaiban tételesen elemezte a gyűjtött adatok stratégiai jellegét, rámutatva a felperesek által előterjesztett kifogások alaptalanságára. Az alperes az általa feltárt releváns körülményeket körültekintően, az ügy egyedi szempontjait is figyelembe véve, követhető logikai láncra fűzte fel. Az általa feltárt összefüggésekről számot adott, érveit a felperesek a perben nem tudták megcáfolni. A per során megkeresett Európai Bizottság nem jelzett semmilyen aggályt, sőt az alperes jogértelmezését erősítette meg, mely kitűnik a Bizottság véleményének (13)-(17) pontjaiból.
- [17] A másodfokú bíróság a felpereseknek a bíróság mértékét érintő kifogásai kapcsán kifejtette, hogy a bíróságösszegek a GVH Elnökének és a Versenytanács Elnökének 1/2012. számú Közleményét (a továbbiakban: Bírágközlemény) alkalmazva határozták meg, és a határozat 371. pontjában tételesen levezetésre került, hogy milyen szempontok mentén állapították meg

Kfv.II.37.110/2017/13.

azokat. A mentesülésre nézve a másodfokú bíróság szerint a felperesek nem teljesítették a Tpv. 20.§-ában foglaltakat, melyet a felpereseknek az általánosság szintjén mozgó érvei nem cáfoltak.

- [18] A másodfokú bíróság az eljárása során előadott felperesi érvek kapcsán hangsúlyozta, hogy nemcsak a versenykorlátozó hatás jogsértő, hanem az a magatartás is, amely versenykorlátozó hatást válthat ki. A felperesek az alperes által mérlegelt körülmények más, számukra kedvező újraértékelését kívánták elérni, de ehhez a Pp. 164.§-a szerinti bizonyítási kötelezettségüknek nem tettek eleget.

A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem

- [19] A II. rendű felperes felülvizsgálati kérelmében a jogerős ítéletnek az elsőfokú ítéletre kiterjedő hatályon kívül helyezését, és kereseti kérelmének helyt adó döntés meghozatalát kérte. Álláspontja szerint nem lett volna megállapítható jogsértés önmagában a potenciális hatásokra hivatkozással. Nem vitatva a Tpv. és az EUMSZ rendelkezéseit kifejtette, hogy a másodfokú bíróság ezeket kirívóan tévesen értelmezte, mivel a potenciális versenykorlátozó hatás megállapításához jelen ügyben pótlólagos feltételeknek is teljesülniük kellett volna. Kifejtette, hogy a másodfokú bíróság tévesen hivatkozott a John Deere-ügyre, pontatlanul idézte az ítélet szövegét, és fogadta el azt a jogalkotói akaratot meghamisító álláspontot, hogy amennyiben a hatóság a bizonyítási tehernek nem tud eleget tenni, nem is kell bizonyítania. Hangsúlyozta, hogy a hatóságnak a potenciális hatást akkor kell bizonyítania, ha a tényleges hatás bizonyítása kizárt és nem akkor, ha sikertelen. Mindez összhangban van a magyar gyakorlattal és egyértelműen következik a Horizontális Iránymutatásból, tehát a magatartás értékelésekor meglévő/tényleges hatást a végrehajtott megállapodás esetén, míg a potenciális hatást a tervezett megállapodások esetén kell vizsgálni. A II. rendű felperes a fentiek alátámasztására hivatkozott az uniós jogirodalmi álláspontra is. Megjegyezte, hogy a másodfokú bíróság miközben analógiaként hivatkozott a John Deere-ügyre, figyelmen kívül hagyta, hogy a potenciális hatást a Bizottság a jövőre nézve vonta le, a múltbeli magatartás miatt szankciót nem alkalmazott.
- [20] A II. rendű felperes szerint a potenciális hatásokra alapított jogsértés a perbeli ügyben nem alkalmazható, mivel a tényleges hatás bizonyítatlansága az alperes terhére esik, mely tény azzal a következménnyel jár, hogy a potenciális hatás bizonyítására már sor sem kerülhet. Amennyiben magára a bizonyításra mégis sor került volna, a jelen ügyben rendelkezésre álló bizonyítékok alapján a versenykorlátozó hatások nem lettek volna megállapíthatóak, mivel a versenykorlátozás bekövetkeztének pusztá vélelmezése a tényállás tisztázására irányuló kísérletnek alkalmatlan eszköze. A másodfokú bíróság kirívóan okszerűtlenül mérlegelte az alperesre háruló bizonyítási terhet és az alperes által lefolytatott bizonyítás adekvát voltát. Ezzel szemben a II. rendű felperes szerint egy megállapodás káros versenyhatásait kizárólag az ún. „cél szerinti” jogsértések esetén lehet vélelmezni, azaz ehhez kevés az alperes által figyelembe vett általános szempontok listázása. Amennyiben egy megállapodás nem mutat elegendő károssági fokot, annak versenykorlátozó hatását bizonyítani kell, hiszen az információ-csere megállapodások csak abban az esetben tekinthetők hatás szerinti jogsértésnek, amennyiben kicserélt információk a jövőbeni árakra vagy mennyiségekre vonatkoznak. Így ha egy információcsere megállapodás cél szerinti jogsértést nem valósít meg, úgy a káros hatásokat bizonyítani kell, és nem elegendő – szemben az elsőfokú bíróság álláspontjával – csak vélelmezni. A John Deere-ügyben a Bizottság feltárta, hogy a kicserélt adatok milyen módon lehettek alkalmasak a verseny jövőbeni korlátozására, míg az alperes ezzel egyenértékű vizsgálatot egyáltalán nem végzett el, ilyet határozata nem tartalmaz.

Kfv.II.37.110/2017/13.

- [21] A III. rendű felperes észrevételében kifejtett álláspontja szerint a jogerős ítélet jogsértő. Hangsúlyozta, hogy nincs lehetőség potenciális hatás alapján jogsértésben marasztalni akkor, ha éveken keresztül tanúsított magatartás ellenére nem voltak kimutatható versenykorlátozó hatások. Nem zárta ki a lehetséges hatások vizsgálatát, de az volt a véleménye, hogy ilyenkor a hatóságnak bizonyítania kell, mi volt az a körülmény, ami miatt mégsem következett be a versenykorlátozás. Álláspontja szerint ésszerűtlen, logikailag ellentmondásos és nyilvánvalóan önkényes jelen ügyben a versenykorlátozó lehetséges hatás megállapítása. Előadta, hogy a Horizontális Iránymutatás egy általános szempontrendszer felállításával sem feltétlenül a múlt, inkább a jövőre vonatkozó elemzési keretet ad, ugyanakkor nem is jogszabály. Az, hogy az alperes ellenvéleményt fejtett ki a felperesi érvekkel szemben, nem pótolja a konkrét versenysérelem azonosítását. A másodfokú ítélet megalapozatlanul fogadta el az alperesi határozat tényállás tisztázására irányuló kísérletét, holott az alperes abban nem nevezett meg egyetlen olyan iratot sem, amely általános jellegű feltételezéseit alátámasztotta volna. Összességében mindenben egyetértett a II. rendű felperes felülvizsgálati kérelmében foglalt érvekkel.
- [22] Az alperes felülvizsgálati ellenkérelmében a jogerős ítélet hatályában fenntartását kérte. Részletes indokolásában előjáróban megjegyezte, hogy a II. rendű felperes által megismételt, az eljárás korábbi szakaszában már előadott érvekre mind az alperesi határozat, mind a bírósági ítéletek részletes válaszokat tartalmaznak, ezen érvek megalapozatlanok, nem alkalmasak az alperesi határozat vagy a jogerős ítélet jogszerűségének megdöntésére. A potenciális hatás alapján történő többlet tényállási elem kapcsán a II. rendű felperes álláspontját tévesnek értékelte, mivel szerinte az önálló jogsértési forma. A Tpv. 11.§ diszpozíciója kiüresítése kapcsán előadta, hogy a versenyhatóság eljárása csak múltbeli tényeken alapulhat, e körben utalt több jogesetre, melyek nyomán hangsúlyozta, hogy nem csupán a tagállamok közötti kereskedelemre vonatkozó hatás lehet potenciális, hanem a magatartás versenykorlátozó hatása. Álláspontja szerint a jogerős ítéletnek a John Deere-ügyre vonatkozó minden megállapítása összhangban van az ítéletbe foglaltakkal és nincs jelentősége annak, hogy az ügy tárgya egyedi mentesítés volt. A többlet tényállási elemek szükségessége kapcsán elfogadta, hogy a potenciális versenykorlátozó hatás a tényleges versenykorlátozó hatás bizonyíthatatlansága esetén merül fel, de nem csak akkor, ha kizárt a bizonyítás, hanem akkor is, ha pl. a közgazdasági elemzések korlátai folytán nem lehet bizonyítani. Ilyen esetben is bizonyítani kell, hogy milyen hatásmechanizmuson keresztül vezethetett a megállapodás a versenykorlátozó hatáshoz, de ezt határozata 7.4. és 7.5. pontjai maradéktalanul tartalmazzák. Így eljárása során a tényállás tisztázási kötelezettségének eleget tett. A bizonyítási mérce tekintetében kifejtette, hogy egy több évig tartó, működő adatcsere rendszer nem zárja ki eleve a potenciális hatást, ez a Legfelsőbb Bíróság Kf.IV.37.387/2000/7. számú ítéletéből sem következik. Hivatkozott továbbá a 30/2014.(IX.30.) AB határozat [71] bekezdésére, illetve a 3100/2015.(V.26.) AB határozatra, amely szerint az Alkotmánybíróság és az Európai Jogok Európai Bírósága joggyakorlatából sem olvasható ki olyan követelmény, miszerint a bizonyítás során a hatóságnak valamely egzakt bizonyítási sztenderdhez kellene igazodnia. A potenciális hatásnak a jelen ügyben történt megfelelő bizonyítása kapcsán kifejtette, hogy mivel a Horizontális Iránymutatás célja az alkalmazandó jog bemutatása, így annak 77-94. pontjaira támaszkodva elvégzett értékelése nem tekinthető mechanikusnak. Ugyanakkor kiemelte, hogy ha valamely magatartásforma a Horizontális Iránymutatásban nem szerepel, még lehet jogsértő. Hangsúlyozta, hogy határozatában a megállapodás egyedi jellemzőire is kitért, így foglalkozott a piaci jellemzőkkel, az információcsere jellegzetességeivel, feltárta az információcsere lehetséges versenykorlátozó hatását. Összegezve kifejtette, hogy az érintett piacon a felperesek által tanúsított magatartás olyan potenciális versenykorlátozó hatással bírt.

Kfv.II.37.110/2017/13.

amely egy oligopol piacon, konkrét mennyiségi és árbevételi adatok kicserélése mellett komoly potenciális hatással járt a felperesekre nézve, amit a legújabb európai bírósági gyakorlat fényében is jogsértőnek kell tekinteni.

[23] A II. rendű felperes összefoglaló észrevételeiben előadta érvelésének esszenciáját. Álláspontja szerint az alperes ellenkérelmében foglalt érvek nem alkalmasak a felülvizsgálati kérelme cáfolására mivel a

[i] a potenciális versenykorlátozó hatások megállapíthatósága kapcsán a másodfokú ítélet a magyar és az uniós joggal ellentétesen tartalmazza, hogy az alperesnek ne lett volna kötelezettsége a tényleges versenykorlátozó hatások bizonyítása: a megkívánt közgazdasági elemzés elvégzésének nehézségei ugyanis nem mentik fel az alperest ezen obligációja alól;

[ii] a másodfokú ítélet téves, amikor úgy találja, hogy az alperes támadott határozatában az uniós és a magyar jognak megfelelően bemutatta, hogy milyen hatásmechanizmuson keresztül volt alkalmas a II. rendű felperes magatartása a verseny korlátozására;

[iii] az alperes által az ellenkérelemben hivatkozott valamennyi jogeset irreleváns a jelen per szempontjából, vagy kifejezetten a II. rendű felperes érveit erősítik.

A tényleges hatások fennállását az alperesnek kötelezettsége lett volna vizsgálnia, az állítólagos versenykorlátozás hatásmechanizmusának feltárását az alperes jogszabálysértően mulasztotta el.

A Kúria döntése és jogi indokai

[24] A II. rendű felperes felülvizsgálati kérelme alapos.

[25] A Kúria álláspontja szerint a másodfokú bíróság az alperesre háruló bizonyítási teher kérdését és a potenciális hatás vizsgálatának szempontjait és kereteit helytelenül ítélte meg, ezért téves következtetésre jutott az elsőfokú ítélet – közvetve a közigazgatási határozat – jogszerűségével kapcsolatban, döntésével és indokaival a felülvizsgálati bíróság – a felülvizsgálati kérelem keretei között – nem ért egyet.

[26] A Kúria a felülvizsgálati kérelemben foglaltakra tekintettel az alábbiakra mutat rá.

A Kúria az alperessel és az eljáró bíróságokkal egyetértve azt állapította meg, hogy a Tpv. 11.§ (1) bekezdése a versenyjogsértést három fő csoportba sorolja. Eszerint a megállapodás lehet versenyellenes célú, lehet potenciálisan versenyellenes hatású és lehet tényleges versenyellenes hatású. A jelen ügyben nem volt vitás, hogy az alperes a versenyellenes célú megállapodás feltételeinek hiányában áttért a versenyellenes hatás vizsgálatára. Az sem volt vitatott, hogy az alperes elvégezte ugyan a szükséges közgazdasági elemzést, de megállapításra az került, hogy a bekövetkezett piaci folyamatok versenykonform magatartás vagy akár versenykorlátozás eredményeként is bekövetkezhetnek, tehát az elvégzett elemzés nem tudott választ adni arra, hogy mi az oka a feltárt folyamatoknak, ezáltal kétséget kizáróan nem is igazolta, hogy az adott folyamatokat versenyellenes magatartás idézte elő.

[27] Figyelemmel a határozat [276] pontjában foglalt és nem vitatott megállapításra a Kúria elsődlegesen a vonatkozó jogszabályok körét és azok tartalmát elemezte. Az alkalmazandó jog tekintetében – egyezően az alperessel – megállapította, hogy a perbeli esetben az EK rendelet 3. cikk (1) bekezdése alapján az EUMSZ rendelet 101. cikk (1) bekezdése a Tpv. 11.§ (1) bekezdése mellett alkalmazandó, mivel a vizsgált megállapodás alkalmas lehetett a tagállamok közti kereskedelem befolyásolására. A Kúria – elkerülendő az EK rendelet 3. cikk (2) bekezdésének sérelmét – vizsgálta a Tpv. és az EUMSZ vonatkozó szabályait és megállapította, hogy bár az EUB C-32/11. számú ítélete azt rögzíti [21. pontban], hogy a két jogszabályhely között nincs lényegi különbség, valójában az EUMSZ 101. cikke jogsértés tekintetében csak versenyellenes célról és versenyellenes hatásról beszél (látszólag két

Kfv.II.37.110/2017/13.

jogellenes magatartást említ) és nem tesz különbséget a tényleges és a potenciális hatás között úgy mint a Tpv-t.. Az ellentmondás azonban látszólagos, tekintettel arra, hogy az EUMSZ 101. cikke alapján hozott EUB ítéletek, mint például a C-238/05. és a C-345/14. számú, egyértelműen fogalmazzák: a hatás alatt nemcsak tényleges, hanem potenciális hatást is érteni kell. Mindezek tükrében a Kúria az EUMSZ 101. cikkre és az EUB gyakorlatra tekintettel értelmezte az alkalmazandó jogot, mely alapján egyértelműen kijelenthető, hogy mind az uniós jog, mind a hazai jog alapján jogellenes magatartásnak minősülnek a tényleges és potenciális versenykorlátozó hatással járó megállapodások is. E ténymegállapítás azonban önmagában még nem elégséges a perben felmerült jogvita eldöntéséhez, mivel jelen ügyben alapvetően az volt a fő kérdés, hogy egy 7 éven át folytatott, múltban lezárult információcsere esetében van-e lehetőség potenciális hatás vizsgálatára, vagy a tényleges hatások bizonyítatlanságát az érintett vállalkozások javára kell-e értékelni, egyúttal a jogsértés hiányát kell-e megállapítani. Ez utóbbi kérdés megválaszolásához szükséges a bizonyítási kötelezettség elemzése, valamint a sikertelen bizonyítás következményeinek megfelelő értékelése.

- [28] A Kúria rámutat arra, hogy az EK rendelet 2. cikkének értelmében a Szerződés 81. és 82. cikkének (ma már EUMSZ 101. és 102. cikk) alkalmazásával járó bármely nemzeti vagy közösségi eljárás során a nevezett jogszabályok megsértésével kapcsolatos bizonyítási terhet a jogsértést állító fél, jelen esetben a hatóság viseli. A bizonyítási kötelezettség tekintetében és a cél általi versenykorlátozásoknál (árkartell, piacfelosztás) az EUB gyakorlata kidolgozott egy könnyített bizonyítási rendszert, mely szerint nem kell empirikus vizsgálatot, ún. counterfactual elemzést bizonyítani a versenyellenes hatást, mert e megállapodások olyan károssági fokkal bírnak, hogy ilyen vizsgálat nélkül is nyilvánvaló a közgazdasági törvényszerűségek alapján, hogy a kifogásolt magatartás hiányában a verseny alapvető mutatói kedvezőbben alakultak volna. Amennyiben azonban a vállalkozások közötti egyeztetés valamely típusának elemzése nem tár fel a verseny tekintetében elegendő károssági fokot, meg kell vizsgálni az egyeztetés hatásait, és az egyeztetés megtiltásához olyan tényezők együttes megléte szükséges, amelyek azt bizonyítják, hogy a verseny működése ténylegesen érezhetően akadályozva vagy korlátozva volt, illetve torzult [C-67/13. [52] pont]. A hatásukban versenykorlátozó megállapodások esetén tehát továbbra is él a bizonyítási kötelezettség, szükséges a counterfactual elemzés, amit a versenyhatóságnak kell elvégeznie, hiszen ezekben az esetekben nem magától értetődő az, hogy miként alakultak volna a verseny fontos mutatói az érintett (jelen ügyben felperesi) megállapodás hiányában, ilyenkor csak a versenyre gyakorolt hatás igazolhatja a magatartás károssági fokát, a hatósági fellépés indokoltságát.
- [29] A bizonyítási kötelezettség körében releváns szempontként az EUB C-67/13. számú ítéletében [50. pont] rámutatott, hogy „a bíróság nem hivatkozhat az EU- és az EUMSZ-szel a versenypolitika terén a Bizottság rendelkezésére álló mérlegelési mozgástérre annak érdekében, hogy lemondjon (lemondhasson) mind a jogi, mind a ténybeli szempontból alapos felülvizsgálat elvégzéséről”. Ez az elvárás irányadó az Alkotmánybíróság 39/1997.(VII.1.)AB határozatára tekintettel is, amely alkotmányos követelményként fogalmazta meg – utalva az akkor hatályos Alkotmány 57.§ (1) bekezdésében foglaltakra –, hogy a perbe vitt jogokat és kötelezettségeket érdemben kell elbírálni, az nem korlátozódhat a formális jogszerűségi vizsgálatra. Ennek során a bíróság nincs kötve a közigazgatási határozatban megállapított tényálláshoz és jogszerűségi szempontból felülbírálni a közigazgatási szerv mérlegelését. A 39/1997. (VII.1.) AB határozat mellett a versenyügyekre nézve még fontosabb elveket fogalmaz meg a 30/2014.(IX.30.) AB határozat (a továbbiakban: AB határozat), amely alkotmányjogi panasz kapcsán foglalkozott a versenyhatározatok bírósági felülvizsgálata során érvényesülő alkotmányossági követelményekkel. Az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy

Kfv.II.37.110/2017/13.

a GVH speciális funkcióval és feladatkörrel rendelkező hatóság, amely a törvényben szabályozott eszközökkel őrökdi a versenyt biztosító piaci működés felett. Idézve – többek között – a 19/2009.(II.25.) AB határozatot, rámutatott, hogy a versenyügyben megállapított jogellenes magatartáshoz fűződő jogkövetkezmény célja a hatékony fellépés, ennek következtében a kiszabott bírság részben preventív, részben represszív jellegű. Megállapította azt is, hogy a kartellügyekben lefolytatott hatósági eljárásokban kiszabott bírság a büntetőjogi elmarasztaláshoz sok tekintetben hasonló hátrányokkal járhat, de nem tekinthető szorosán véve vád elbírálásra irányuló eljárásnak. Ezért az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből az államnak az a kötelezettsége fakad, hogy a GVH határozatok bírósági felülvizsgálatát a XXVIII. cikknek megfelelő tisztességes eljárásban biztosítsa. A Kúria szerint a jelen ügyben is kiemelten fontos, irányadó elvként rögzítette az AB határozat, hogy a kétséget kizáróan nem bizonyított tényeknek a terhelt terhére való értékelésének tilalma – az ártatlanság vélelmének részeként – a versenyfelügyeleti ügyekben is köti a hatóságot, illetve a felülvizsgálatot végző bíróságokat [70. bekezdés]. Ez azt jelenti, hogy a versenyjogi felelősséget megalapozó összes jelentős tény az alperesnek (GVH) kell bizonyítania, azon tények pedig, amelyek valósága tekintetében kétség merül fel, az eljárás alá vont vállalkozás javára veendő figyelembe. A versenyellenes hatás vizsgálata során – a magatartás kellő károsági foka igazolása érdekében – az alperesnek el kell végeznie a konkrét tényeken alapuló közgazdasági elemzést és oksági kapcsolatot kell kimutatnia az információcsere és a versenyellenes tényleges hatás között, illetve be kell mutatnia, hogy mi az a körülmény, amely a tényleges hatás bekövetkeztét, igazolását kizárja, akadályozza. Csak meglévő akadályozó tényező esetében van arra lehetősége a hatóságnak, hogy befejezett cselekménynél a potenciális (lehetséges) hatások elemzésébe kezdjen, mely elemzés során a Horizontális Iránymutatás 26-29, 75-76. pontjaiban írtaknak is megfelelően kell eljárnia. E követelmények közül kiemeli a Kúria, hogy versenykorlátozás akkor állapítható meg, ha ésszerű valószínűséggel feltételezhető, hogy a megállapodások eredményeként a felek nyereségesen tudnák emelni az árat, csökkenteni a kibocsátást, a termékminőséget, a termékválasztékot, vagy az innovációt.

- [30] A fentiekre tekintettel a Kúria megállapította, hogy miután az alperes maga is kizárta, hogy a vizsgált magatartás/megállapodás versenyellenes célú lett volna, az egyébként hosszú időn át tartó magatartás tényleges versenyellenes hatásának bizonyítására sikertelen kísérletet tett, mert nem tudott a befejezett információcsere kapcsán versenykorlátozó hatást kimutatni, nem tudta azt kétséget kizáróan bizonyítani. A tényleges hatás bizonyítása helyett – minden akadályozó körülmény megjelölése nélkül – az alperes a Horizontális Iránymutatás szerinti részelemzésbe kezdett, de határozatában még azt sem jelölte meg, hogy az információcsere érzékelhető hátrányos hatással járt-e a verseny egy vagy több mutatójára, mint amilyen az ár, a kibocsátás, a termékminőség, termékválaszték vagy az innováció, holott ez elengedhetetlen követelményként fogalmazódik meg az uniós joggyakorlatban [lsd. Horizontális Iránymutatás 27. pont]. Az alperes tehát a tényleges versenykorlátozó hatást nem bizonyította, ezzel szemben megállapította a potenciális versenyellenes hatás bekövetkeztét anélkül, hogy megfelelő módon alátámasztotta volna azt. A másodfokú bíróság tévedett akkor, amikor az alperesi határozat 312-326. pontjai alapján azt állapította meg, hogy az alperes megcáfolta a felperesek valamennyi kifogását, az általa számba vett szempontok nem tény- vagy iratellenesek, az alperes az ügy egyedi szempontjait követhető logikai láncra fűzte fel. Ezzel szemben tény, hogy bár az alperes állítja, hogy igazolta a lehetséges versenykorlátozó hatás mechanizmusát, ezekben a pontokban valójában csak az általánosságok szintjén vette végig a Horizontális Iránymutatás szempontrendszerét, de a konkrét hatásmechanizmus bemutatásával adós maradt, mivel nem bizonyította (valószínűsítette), hogy az adatcsere a verseny melyik mutatójára gyakorolhatott volna hátrányos hatást. A perbeli ügyben még a könnyített/szűkített

Kfv.II.37.110/2017/13.

bizonyítás, az ésszerű, de kellő valószínűsítés szintjén sem nyert alátámasztást a potenciális versenykorlátozó hatás, sem az, hogy adott tényállás mellett csak a lehetséges hatások vizsgálata merülhetett fel. Bár a Bizottság véleménye kötőerővel nem bír, különösen nem a bírósági jogértelmezés során, de az alperes még a bizottsági elvárásnak sem tett eleget, hiszen a Bizottság véleménye szerint sem elégséges az absztrakt elemzés, szükség lett volna a kicserélt információk stratégiai hasznosságának értékelése az adott piaci adottságok tükrében.

- [31] A Kúria álláspontja szerint az alperes azon túlmenően, hogy az uniós gyakorlat szerinti igazolási kötelezettségének sem tett eleget, megsértette azt az alkotmányos követelményt, hogy a vállalkozás(ok) javára kell értékelni a kétséget kizáróan nem igazolt tényeket. Jelen ügyben ugyanis a magatartások tényleges versenyellenes hatásának hiányát – mint kétséget kizáróan nem bizonyított tény – a vállalkozások javára kellett volna figyelembe vennie az AB határozat idézett iránymutatása szerint, s azt kellett volna megállapítania, hogy az adott magatartások versenyellenes hatás igazolásának hiányában kellő károssági fokkal nem rendelkeztek. Erre figyelemmel is hangsúlyozza a Kúria, hogy ha enyhítene a hatóságot terhelő bizonyítási kötelezettségen, akkor teret engedne a hatóság önkényes jogalkalmazásának (mikor mit akar és tud bizonyítani), ahelyett, hogy a hatóság eljárásának kiszámíthatósága, ellenőrizhetősége – ezáltal a jogbiztonság – irányába terelné a jogalkalmazást.
- [32] A Kúria szükségesnek látta a perben elhangzott hivatkozások tükrében az EUB ítélkezési gyakorlatának áttekintését is. Az alperes és az ügyben eljáró bíróságok érveik alátámasztására, egyszersmind az EUB bevett gyakorlatára hivatkozva hozták fel a John Deere-ügyet. A Kúria megállapította, hogy az 1998. évben hozott döntésnek sem előzménye, sem folytatása nem lelhető fel a gyakorlatban. Maga a John Deere-ügy valóban a potenciális hatás elemzése alapján vezetett versenyjogi jogsértés megállapításához. A Kúria álláspontja az, hogy ilyen időtávlatban (23 év) egyetlen, a perbeli üggyel – helyel-közzel – hasonlóságot mutató döntés a jelen esetben felmerült jogkérdés eldöntéséhez nem ad elegendő alapot, különösen, hogy az adott döntés sematikus követése az Alkotmánybíróság által megfogalmazott alkotmányossági követelmények félretételét igényelné, továbbá figyelmen kívül kellene hagyni az EK rendelet 2. cikkében foglaltakat is. Az a körülmény, hogy más ügyekben számos esetben visszautalnak a potenciális hatás vizsgálat szükségességére, nem cáfolja a Kúria álláspontját, ezzel az igénnyel a felülvizsgálati bíróság is egyet ért. A C-67/13. számú ügyben is történik utalás a potenciális hatás vizsgálatának szükségességére, de az ügy tárgya valójában egy cél szerinti versenykorlátozás. A C-8/08. számú és a C-32/11. számú ügyekben rendre hatásbizonyítást nem kívánó „cél” általi versenykorlátozásról volt szó. A C-238/05. számú ügyben, amelyben pénzügyi intézmények között az ügyfelek hitelképességére vonatkozóan zajlott információcsere volt az előzetes döntéshozatali vizsgálat tárgya, a döntés csak felhívja a figyelmet (50. pont) a potenciális hatások lehetőségére, elvi támpontokat ad, de nem foglal állást az adott magatartás értékeléséről. Ugyanakkor e döntés is azt az elvárást fogalmazza meg 54. pontjában, hogy a versenyszabályokkal való összeegyeztethetőséget nem lehet absztrakt módon vizsgálni. A C-345/14. számú előzetes döntéshozatali ügyben hozott döntés a „cél” általi versenykorlátozás mellett foglalkozik a versenykorlátozó „hatású” megállapodások kérdéskörével. Jól látható tehát, hogy a John Deere-ügy kivételével a hivatkozott döntések csak elvi alapokat rögzítettek, és csak utaltak a potenciális hatás elvi vizsgálhatóságára. Az kétséget kizáróan rögzíthető, hogy jövőre ható magatartások esetén potenciális versenyellenes hatás mutatható ki. Fő szabályként a múltban befejezett magatartások akkor tekinthetők jogellenesnek, ha ténylegesen versenyellenes hatással voltak az érintett piacra. A Tpv. 11.§-a alapján azonban a Kúria nem zárja ki, hogy múltban zajlott, befejezett magatartások esetén a potenciális versenyellenes hatás értékelésére szűk körben lehetőség van, annak

Kfy.II.37.110/2017/13.

megállapításához azonban – miként a jelen ügyben is – többletfeltételnek is teljesülnie kell, mint például a tényleges hatás bekövetkeztét kizáró valamely körülmény (pl. piaci körülményekben beálló változás, jogsértéstől való tartózkodás, megállapodás végre nem hajtása) fennállta. A versenyhatósági bizonyítási eljárás sikertelensége a potenciális hatás vizsgálatára nem adhat alapot.

- [33] Összefoglalva a Kúria megállapította, hogy az ügyben döntést hozó bíróságok tévedtek akkor, amikor az alperesi határozat jogszerűségét vizsgálva nem végezték el az ügy magyar és uniós jogszabályi hátterének és az uniós gyakorlatnak az elemzését, hanem az alperes jogértelmezését alapul véve kizárólag a bizonyítás kérdésével foglalkoztak, s azzal sem teljes körűen. A Kúria álláspontja szerint jelen ügyben az egymással összhangot mutató magyar és uniós jog egyaránt mérvadó, a Tpv. -ben rögzített elkövetési formák vizsgálandók. A vizsgálat eredménye vagy eredménytelensége tükrében lehet eldönteni, hogy a piaci szereplő magatartása valóban versenyellenes hatással járt/járhatott, vagy sem. A hatóságnak figyelemmel a 30/2014.(IX.30.) AB határozatra nem volt lehetősége arra, hogy a rá háruló bizonyítási teher alól szabaduljon, és anélkül, hogy a tényleges hatás tekintetében a bizonyítás sikertelenségét, ezzel releváns tény bizonyítatlanságát a vállalkozások javára értékelte volna, a potenciális hatás körében vizsgálódjon, és így állapítson meg jogsértést. A potenciális hatásvizsgálat feltételének fennállta esetén is – tényleges hatás érvényesülését akadályozó körülmény mellett – konkrét elemzéssel kellett volna valószínűsíteni a versenykorlátozásra való alkalmasságot, mely azonban elmaradt.
- [34] Minderre tekintettel a Kúria a jogerős ítélet felülvizsgálati kérelemmel nem támadott részét nem érintette, felülvizsgálati kérelemmel támadott részét és az elsőfokú ítéletnek, továbbá az alperesi határozatnak a II. rendű felperesre vonatkozó rendelkezéseit a Pp. 275.§ (4) bekezdése alapján hatályon kívül helyezte, és a versenyfelügyeleti eljárást a Tpv. 83.§ (4) bekezdése alapján a II. rendű felperes vonatkozásában megszüntette, mivel magatartása nem ütközik a Tpv. 11.§ (1) bekezdésébe és az EUMSZ 101. cikkének (1) bekezdésébe.

Záró rész

- [35] A pervesztes alperes a Pp. 270.§ (1) bekezdése folytán a felülvizsgálati eljárásban is alkalmazandó Pp. 78.§ (1) bekezdése alapján köteles a felperes jogi képvisellel felmerült elsőfokú, fellebbezési és felülvizsgálati együttes eljárási költsége megfizetésére, melynek összegét a Kúria a 32/2003.(VIII.22.) IM rendelet 3.§ (3) és (5) bekezdése alapján állapította meg a perben kifejtett munkára tekintettel.
- [36] Az alperes személyes költségmentessége okán a tárgyi illetékfeljegyzési jog folytán le nem rótt kereseti, fellebbezési és felülvizsgálati eljárási illetéket a 6/1986.(VI.26.) IM rendelet 14.§-a alapján az állam viseli.

Budapest, 2018. január 17.

Dr. Tóth Kincső s.k. a tanács elnöke, Dr. Rothermel Erika s.k. előadó bíró, Dr. Márton Gizella s.k. bíró